

Bruxelles, 16. srpnja 2026.
(OR. en)

12037/26

POLCOM 279
SPG 5

POP RATNA BILJEŠKA

Od:	Glavna tajnica Europske komisije, potpisala direktorica Martine DEPREZ
Datum primitka:	16. srpnja 2026.
Za:	Thérèse BLANCHET, glavna tajnica Vijeća Europske unije
Br. dok. Kom.:	JOIN(2026) 16 final
Predmet:	ZAJEDNIČKO IZVJEŠĆE EUROPSKOM PARLAMENTU I VIJEĆU o Općem sustavu povlastica za razdoblje 2023. – 2025.

Za delegacije se u prilogu nalazi dokument JOIN(2026) 16 final.

Priloženo: JOIN(2026) 16 final

EUROPSKA
KOMISIJA

VISOKI PREDSTAVNIK
UNIJE ZA VANJSKE
POSLOVE I
SIGURNOSNU POLITIKU

Bruxelles, 16.7.2026.
JOIN(2026) 16 final

ZAJEDNIČKO IZVJEŠĆE EUROPSKOM PARLAMENTU I VIJEĆU

o Općem sustavu povlastica za razdoblje 2023. – 2025.

{SWD(2026) 184 final} - {SWD(2026) 185 final} - {SWD(2026) 186 final} -
{SWD(2026) 187 final} - {SWD(2026) 188 final} - {SWD(2026) 189 final} -
{SWD(2026) 190 final} - {SWD(2026) 191 final} - {SWD(2026) 192 final}

1. UVOD I NAJVAŽNIJE TEME

Opći sustav povlastica (OSP) jedan je od najvažnijih instrumenata kojima Europska unija (EU) pomaže zemljama s niskim i nižim srednjim dohotkom u smanjenju siromaštva i ostvarenju gospodarskog rasta i održivog razvoja. EU takvim zemljama jednostrano odobrava povlašteni pristup svojem tržištu ukidanjem ili smanjenjem uvoznih carina, dok najmanje razvijenim zemljama odobrava pristup bez carina i kvota. U cilju promicanja održivosti od zemalja korisnica OSP-a zahtijeva se da ispune obveze iz određenih međunarodnih konvencija i sporazuma o ljudskim pravima, radničkim pravima, okolišu i klimi te dobrom upravljanju u vezi s kontrolom droga i borbom protiv korupcije.

Provedba OSP-a obuhvaća redovito praćenje i izvješćivanje kako je utvrđeno u Uredbi o OSP-u¹. Kao i prethodno izdanje², ovo peto izvješće³ Europskom parlamentu i Vijeću o provedbi OSP-a zajednički donose Europska komisija (Komisija) i Visoki predstavnik s obzirom na važnost OSP-a i iz perspektive šire vanjske politike i vanjskog djelovanja EU-a. Ovo je posljednje izvješće u skladu s postojećom Uredbom o OSP-u. Ono će označiti prelazak na novu Uredbu o OSP-u, kojom će se od 1. siječnja 2027., među ostalim, uvesti pojačani zahtjevi u pogledu održivosti i transparentnosti.

Ovim su izvješćem obuhvaćeni provedba i učinak OSP-a u razdoblju 2023. – 2025. („izvještajno razdoblje”) u okviru njegova tri dogovora: 1.) standardnog OSP-a za zemlje s niskim i nižim srednjim dohotkom⁴, 2.) posebnog dogovora o poticajima za održivi razvoj i dobro upravljanje (OSP+), koji je dostupan zemljama korisnicama standardnog OSP-a koje preuzmu daljnje obveze u pogledu održivosti⁵ i 3.) dogovora „Sve osim oružja” (EBA), koji se primjenjuje na najmanje razvijene zemlje. Ove se godine obilježava 25. obljetnica EU-ova instrumenta EBA.

Opći sustav povlastica EU-a danas se primjenjuje na 65 zemalja u razvoju, od čega su 44 najmanje razvijene zemlje. Njime je obuhvaćeno više od tri milijarde ljudi diljem svijeta, od čega više od milijarde čine stanovnici najmanje razvijenih zemalja. Vrijednost uštede koju su zemlje korisnice OSP-a ostvarile zahvaljujući povlaštenim carinama 2024. procjenjuje se na 5 milijardi EUR, od čega su više od 3 milijarde EUR ostvarile zemlje korisnice dogovora EBA.

Najveće zemlje korisnice tog sustava su Bangladeš (19 milijardi EUR uvoza u EU na temelju povlastica u okviru dogovora EBA 2024.), Indija (11,7 milijardi EUR uvoza u EU na temelju povlastica u okviru standardnog OSP-a) i Pakistan (7,1 milijarda EUR uvoza u EU na temelju povlastica u okviru dogovora OSP+). Daleko najveći sektor je odjeća, koja čini 59 % ukupne trgovine u okviru sustava OSP.

Osim što donosi trgovinske i gospodarske koristi, OSP je i dalje privlačan i djelotvoran poticaj za održivi razvoj u zemljama korisnicama u vezi sa socijalnim, okolišnim i klimatskim pitanjima, na temelju međunarodno priznatih normi i standarda. Praćenje i angažman EU-a u okviru OSP-a imaju važnu ulogu: OSP+ posebno olakšava strukturiranu suradnju između institucija EU-a, vlada zemalja korisnica i civilnog društva. Njime se podupire napredak u međunarodnim obvezama u području ljudskih prava, radničkih prava, klime i okoliša te se doprinosi jačanju reformi u području borbe protiv korupcije i vladavine prava. Taj sustav i dalje osigurava ravnotežu između poticanja potencijala zemalja korisnica za rast trgovine i promicanja zajedničkih vrijednosti i ciljeva održivosti. Poticanje trgovine sa zemljama korisnicama OSP-a putem ušteda na carinama poticajno djeluje i na gospodarstvo i poduzeća EU-a, a tim se sustavom istovremeno štite gospodarski interesi EU-a i konkurentnost osjetljivih sektora.

Ovom je izvješću priloženo devet radnih dokumenata službi Komisije za svaku od sadašnjih osam zemalja korisnica dogovora OSP+, odnosno Boliviju, Cabo Verde, Kirgistan, Mongoliju, Pakistan, Filipine, Šri Lanku i Uzbekistan, te jedan za zemlje korisnice dogovora EBA s pojačanim angažmanom (Bangladeš, Kambodža i Mjanmar). Izvješće se temelji na suradnji službi Komisije i Europske službe za vanjsko djelovanje (ESVD) s tijelima zemalja korisnica, civilnim društvom, socijalnim partnerima i poslovnim zajednicama, među ostalim u okviru promatračkih misija u zemljama korisnicama dogovora OSP+ i pojačane suradnje s nekima od glavnih zemalja korisnica dogovora EBA. Izvješće se uz to nadovezuje na nalaze međunarodnih nadzornih tijela u područjima povezanim s uvjetima u okviru OSP-a za zemlje korisnice i prema potrebi ih uključuje.

2. ZAKONODAVNE PROMJENE U IZVJEŠTAJNOM RAZDOBLJU

a) Promjene u provedbi

Komisija je u izvještajnom razdoblju donijela nekoliko pravnih akata koji se odnose na provedbu Uredbe o OSP-u:

- Prestanak važenja statusa zemlje korisnice OSP-a: Indonezija će napustiti OSP od 1. siječnja 2027. nakon što ju je Svjetska banka tri godine zaredom klasificirala kao zemlju s višim srednjim dohotkom⁶. Kad je riječ o Keniji, Sporazum o gospodarskom partnerstvu između EU-a i Kenije, koji se primjenjuje od 1. srpnja 2024., u potpunosti će zamijeniti OSP od 1. siječnja 2027.⁷
- Prelazak s dogovora EBA na standardni OSP: Butan odlukom UN-a od 13. prosinca 2023. više nema status najmanje razvijene zemlje. Stoga Butan nakon trogodišnjeg prijelaznog razdoblja od 1. siječnja 2028. više neće biti korisnik povlastice u okviru dogovora EBA, već će prijeći na standardni OSP⁸. Isto tako, Sveti Toma i Prinsipe više nema status najmanje razvijene zemlje od 13. prosinca 2024. i prijeći će na standardni OSP od 1. siječnja 2029⁹.
- Pragovi osjetljivosti: Prag osjetljivosti relevantan za OSP+ preispitan je nakon izmjena popisa zemalja korisnica¹⁰.
- Stupnjevanje proizvoda: Carinske povlastice u okviru standardnog OSP-a suspendirane su za godine od 2023. do 2025. za nekoliko proizvoda uvezenih iz Indije, Indonezije i Kenije nakon što su dosegnuti odgovarajući uvozni pragovi¹¹¹², a nakon toga [i za 2026.]¹³.
- Zaštitne mjere: Nakon ponovnog pokretanja ispitnog postupka 2024. ponovno su uvedene opće zaštitne mjere za izvoz riže vrste Indica iz Kambodže i Mjanmara¹⁴. Tijekom 2025. uvedene su posebne poljoprivredne zaštitne mjere za uvoz etanola podrijetlom iz Pakistana¹⁵.

b) OSP nakon 2026.

Očekuje se da će se broj zemalja korisnica OSP-a u budućnosti još više smanjiti. Kad je riječ o skorom prestanku važenja statusa zemalja korisnica, Svjetska banka klasificirala je dvije zemlje korisnice sustava OSP+ kao zemlje s višim srednjim dohotkom (Cabo Verde 2025. i Mongoliju 2024. i 2025.). Ako budu tako kvalificirane tri uzastopne godine, više neće biti korisnice OSP-a. Osim toga, nekoliko sadašnjih zemalja korisnica dogovora EBA trebalo bi sljedećih godina izaći iz kategorije najmanje razvijene zemlje. Te bi zemlje (za pojednostiti vidjeti odjeljak 4.c) napustile dogovor EBA nakon trogodišnjeg prijelaznog razdoblja nakon

što izađu iz kategorije najmanje razvijenih zemalja i vjerojatno će prijeći na standardni OSP, osim ako uspješno podnesu zahtjev za povoljniji status zemalja korisnica dogovora OSP+.

Komisija je 22. rujna 2021. donijela zakonodavni prijedlog za novi opći sustav povlastica EU-a za razdoblje 2024. – 2033¹⁶. Budući da taj novi OSP EU-a 2023. još nije donesen, suzakonodavci su produljili razdoblje primjene postojeće Uredbe o OSP-u do 31. prosinca 2027¹⁷. Nova Uredba o OSP-u za razdoblje 2027. – 2036. donesena je 17. lipnja 2026. i primjenjivat će se od 1. siječnja 2027¹⁸.

Dogovor o novoj uredbi važna je prekretnica kojom se jamči da će EU nastaviti podupirati zemlje u razvoju u ostvarivanju gospodarskog rasta i održivog razvoja na temelju pravednog i predvidljivog okvira. Novom uredbom štiti se velikodušan pristup EU-a carinskim koncesijama na uvoz iz zemalja u razvoju. U njoj se zadržava glavni smjer prethodnog propisa kako bi se omogućio kontinuitet i predvidljivost za zemlje korisnice OSP-a i njihove izvoznike, kao i za uvoznike iz EU-a.

Novom uredbom na popis instrumenata relevantnih za OSP koje zemlje korisnice OSP-a trebaju poštovati dodaje se pet novih međunarodnih konvencija¹⁹ (uvjeti OSP-a, vidjeti odjeljak 3.c) te se uvodi Pariški klimatski sporazum, kojim se zamjenjuje Protokol iz Kyota²⁰. Novom uredbom uvodi se mogućnost opoziva dogovora u slučaju teških i sustavnih kršenja načela povezanih s konvencijama o okolišu, klimi i dobrom upravljanju, kao i ozbiljnih i sustavnih nedostataka povezanih s međunarodnom obvezom ponovnog prihvata vlastitih državljana zemlje korisnice u kontekstu nezakonitih migracija. Novim sustavom poboljšat će se praćenje, transparentnost i uključenost civilnog društva te uvesti hitan postupak opoziva za posebno teška kršenja. Osim toga, zaštitni mehanizmi postat će djelotvorniji u slučajevima u kojima nagli porast uvoza iz zemlje korisnice može naštetiti proizvođačima u EU-u.

Aktualne zemlje korisnice dogovora OSP+ morat će ponovno podnijeti zahtjev kako bi zadržale taj status u skladu s novom Uredbom o OSP-u. Svi podnositelji zahtjeva za OSP+ morat će podnijeti akcijski plan za djelotvornu provedbu dogovora u skladu s novim pravilima. Aktualnim zemljama korisnicama dogovora OSP+ odobrit će se prijelazno razdoblje od dvije godine do kraja 2028., a Komisija i ESVD spremni su pružiti potporu zemljama korisnicama u postupku ponovnog podnošenja zahtjeva.

3. UČINAK OSP-a

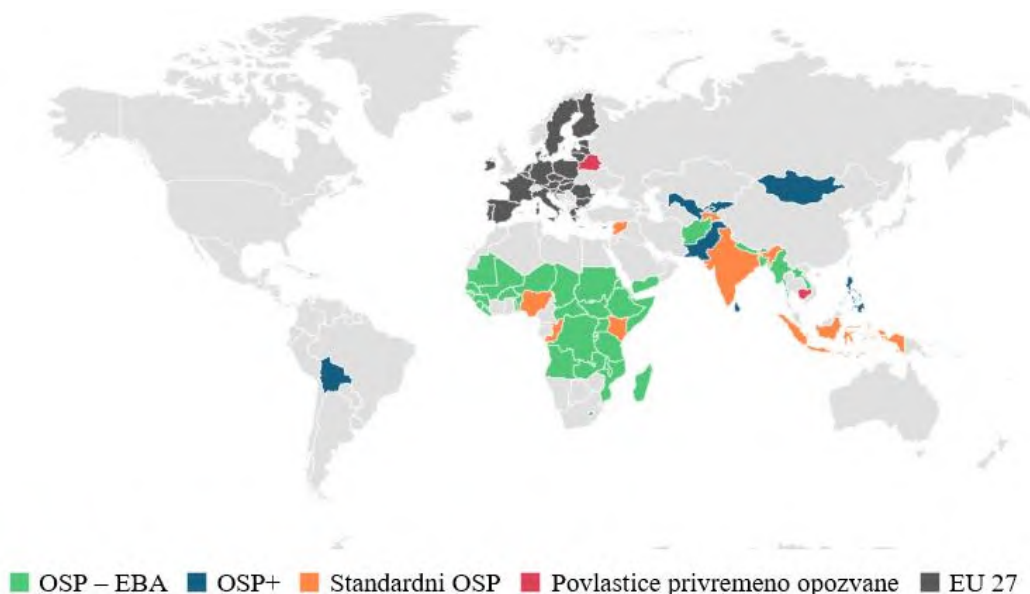
a) Učinci na trgovinu u razdoblju 2022. – 2024.²¹

OSP-om su predviđena tri dogovora koji odgovaraju stupnju razvoja i predanosti zemalja korisnica:

- Standardni OSP primjenjuje se na zemlje s niskim i nižim srednjim dohotkom koje ispunjavaju uvjete i nemaju druge povlaštene trgovinske dogovore s EU-om. Njime se odobrava smanjenje carine za 66 % carinskih stavki za uvoz u EU, pri čemu je 26 % tih carinskih stavki oslobođeno carine. Taj se dogovor danas primjenjuje na 11 zemalja²².
- OSP+ poseban je dogovor koji zemljama korisnicama standardnog OSP-a omogućuje bescarinski pristup za 66 % carinskih stavki, pod uvjetom djelotvorne provedbe temeljnih međunarodnih konvencija i sporazuma o ljudskim pravima, radu, okolišu, klimi i dobrom upravljanju. Taj se dogovor danas primjenjuje na osam zemalja²³.
- EBA je osmišljen za najmanje razvijene zemlje i omogućuje bescarinski pristup za sav uvoz u EU, osim oružja i streljiva. EU nudi taj dogovor bez datuma isteka. 46 zemalja su korisnice

dogovora EBA, od kojih su dvije (Butan i Sveti Toma i Prinsipe) izašle iz kategorije najmanje razvijenih zemalja, ali u skladu s Uredbom o OSP-u i dalje mogu biti korisnice dogovora EBA u prijelaznom razdoblju.

Slika 1.: Zemlje korisnice OSP-a

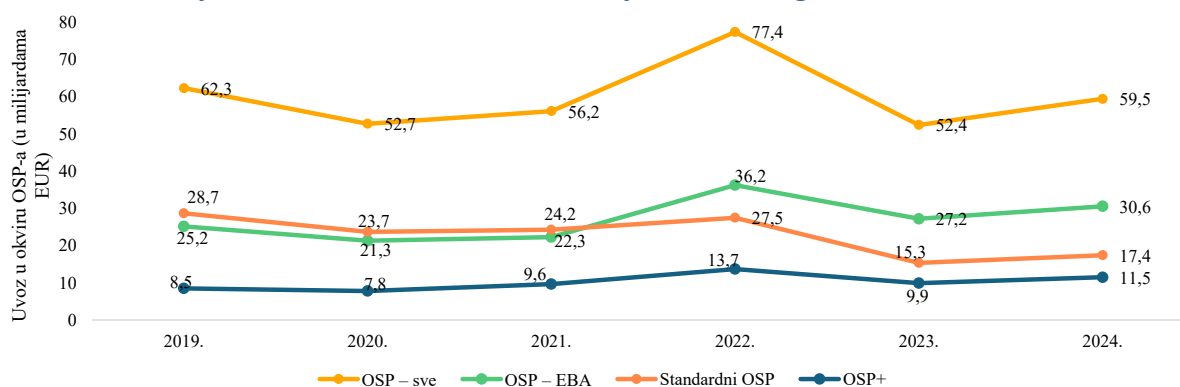

Napomena: Zemlje koje nisu obuhvaćene EU-ovim sustavom OSP označene su sivom bojom.

EU je 2024. uvezao robu u vrijednosti od gotovo 60 milijardi EUR na temelju povlastica u okviru OSP-a, od čega su profitirale partnerske zemlje, ali i uvoznici i potrošači iz EU-a. Od toga je nešto više od 50 % ili 30 milijardi EUR robe uvezano u okviru dogovora EBA, 11,5 milijardi EUR iz zemalja korisnica dogovora OSP+ i oko 17 milijardi EUR iz zemalja korisnica standardnog OSP-a.

Uvoz EU-a prema dogovoru u okviru OSP-a

Slika 2. Kretanje uvoza EU-a na temelju tri dogovora u okviru OSP-a

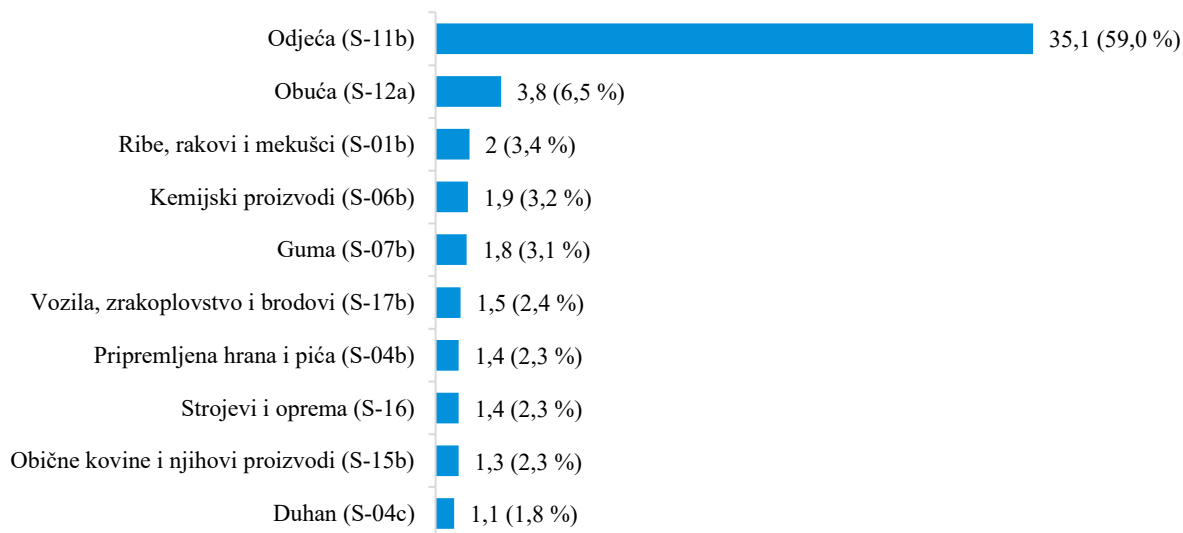

Uvoz u okviru OSP-a 2024. je iznosio do 59 milijardi EUR i povećao se u odnosu na 2023., kad je iznosio oko 52 milijarde EUR, ali se smanjio u odnosu na vrhunac 2022., kad je uvoz na temelju povlastica u okviru OSP-a dosegao oko 77 milijardi EUR, kao i odnosu na razdoblje prije pandemije bolesti COVID-19 (2019.), kad je iznosio 62 milijarde EUR. Oporavak nakon pandemije bolesti COVID-19, u kombinaciji s agresivnim ratom Rusije protiv Ukrajine, koji je izazvao energetska krizu, doveo je do rekordno visokih globalnih cijena, a time i vrijednosti uvoza EU-a 2022. Trgovina se vratila na uobičajene razine nakon što se oporavak od pandemije bolesti COVID-19 ublažio, a cijene energije smanjile od 2023. nadalje²⁴. Osim toga, nakon sklapanja sporazuma o slobodnoj trgovini s EU-om Vijetnam od 1. siječnja 2023. više nije

zemlja korisnica standardnog OSP-a. Time je i trgovina na temelju povlastica u okviru standardnog OSP-a smanjena za nekoliko milijardi eura.

Glavni odjeljci proizvoda na koje se primjenjuje OSP

Slika 3.: Glavni odjeljci koji su se 2024. uvozili u okviru OSP-a (standardni OSP, OSP+ i EBA) (u milijardama EUR i kao udio u ukupnom uvozu)

Sektor odjeće (S-11b)²⁵ imao je daleko najviše koristi od OSP-a 2024. jer je uvoz u okviru tog sustava u EU iznosio 35,1 milijardu EUR, što čini 59 % ukupne trgovine u okviru OSP-a. Sljedeći najveći sektori bili su obuća (S-12a) (3,8 milijardi EUR) te ribe, rakovi i mekušci (S-01b) (2 milijarde EUR). Sektor odjeće (S-11b) bio je najveći sektor u svim godinama izvještajnog razdoblja. Važnost sektora strojeva i opreme (S-16) smanjila se (pao je s drugog mjesta 2022. na osmo mjesto 2024.), a kategorije kao što su vozila, zrakoplovstvo i brodovi (S-17b) i pripremljena hrana i pića (S-04b) od 2022. ušli su među prvih deset.

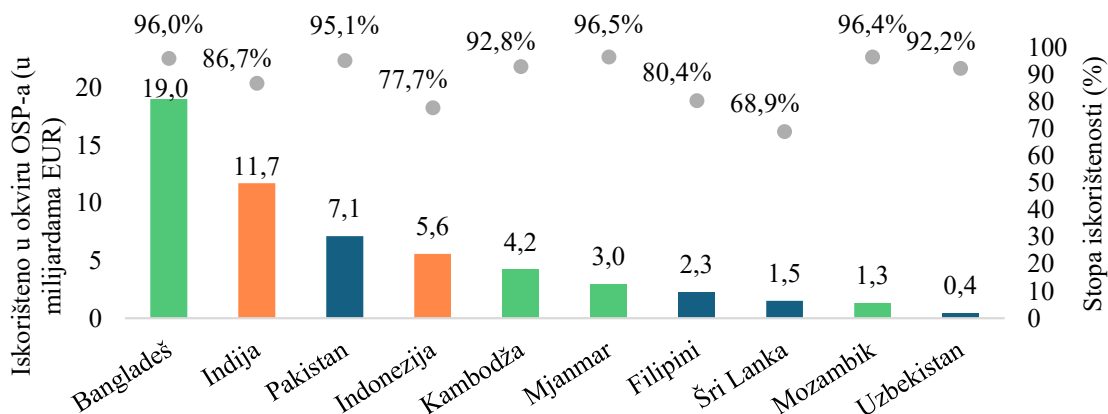
Uštede ostvarene na carinama u okviru OSP-a

**5 milijardi
EUR**
izuzeća od carina

Procjenjuje se da su zemlje korisnice tri dogovora u okviru OSP-a 2024. iskoristile smanjenja carina ili izuzeća u iznosu od 5 milijardi EUR, od čega je na zemlje korisnice dogovora EBA otpadalo više od 3 milijarde EUR²⁶. Uštede na carinama ostvaruju i izvoznici u zemljama korisnicama OSP-a i uvoznici iz EU-a, što znači da od njih koristi imaju i poduzeća i potrošači iz EU-a.

Najvažnije zemlje korisnice OSP-a

Slika 4.: Deset najvažnijih zemalja prema vrijednosti iskorištenosti OSP-a 2024.

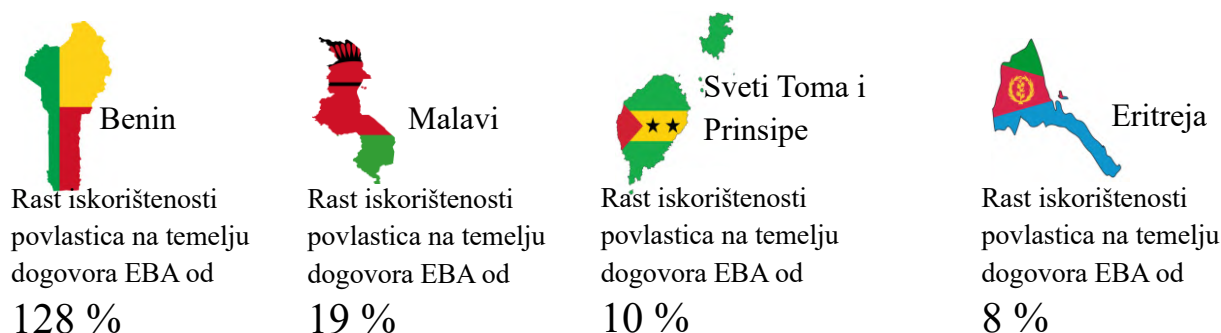
Stopa iskorištenosti povlastica omjer je uvoza iz određene zemlje za koji su iskorištene povlastice i uvoza koji je teoretski ispunjavao uvjete za povlastice u okviru OSP-a. Stopa iskorištenosti povlastica 2024. u prosjeku je iznosila 88,8 % za sav uvoz u EU povezan s OSP-om. Za najmanje razvijene zemlje obuhvaćene dogovorom EBA ta stopa u prosjeku doseže 94,5 %. Neke zemlje postižu stopu iskorištenosti od 100 % u određenim odjeljcima, kao što je Etiopija u odjeljku rezanog cvijeća (S02-a). Raspoložive carinske koncesije u okviru OSP-a nisu 100 % iskorištene zbog složenih razloga, a među čimbenicima su nedovoljna informiranost o sustavu, administrativni nedostaci i istodobno postojanje alternativnih trgovinskih aranžmana.

Bangladeš je 2024. zabilježio najveću vrijednost izvoza u EU na temelju povlastica u okviru OSP-a, u iznosu od 19 milijardi EUR, uz visoku stopu iskorištenosti od 96 %. Nakon njega slijedi Indija s uvozom u EU u iznosu od 11,7 milijardi EUR na temelju standardnog dogovora u okviru OSP-a, s nižom stopom iskorištenosti od 87 %. Među zemljama korisnicama dogovora OSP+ ističu se Pakistan sa 7,1 milijardom EUR uvoza u EU u okviru dogovora OSP+ i stopom iskorištenosti povlastica od 95,1 % te Uzbekistan, koji je bio među deset najvećih zemalja korisnica sustava OSP otkad je pristupio dogovoru OSP+ 2021.

Zemlje s najvećim rastom iskorištenosti OSP-a

U razdoblju 2022. – 2024. Benin je zabilježio najveći rast iskorištenosti povlastica u okviru OSP-a od 128 %, s 5,1 milijun EUR 2022. na 11,7 milijuna EUR 2024. Malavi je zauzeo drugo mjesto po rastu iskorištenosti OSP-a, koji je iznosio 19 % u istom razdoblju, što je pridonijelo povećanju njegova ukupnog izvoza u EU od 13 %. Među zemljama s najvećim rastom iskorištenosti OSP-a bili su i Sveti Toma i Prinsipe te Eritreja, koji su korisnici dogovora EBA. U različitim zemljama taj su rast potaknuli različiti sektori. Na primjer, u Beninu je najveći rast zabilježen u području tekstila (S-11a i S11-b).

Slika 5. Četiri zemlje s najvećim rastom iskorištenosti OSP-a (2022. – 2024.)

b) Usklađenost s međunarodnim konvencijama i sporazumima

Zemlje korisnice OSP-a općenito nastavljaju ostvarivati napredak u održivom razvoju i poštovanju međunarodnih načela i standarda koji su dio uvjeta OSP-a.

Iako ratifikacija međunarodnih konvencija sama po sebi nije dovoljna za poštovanje međunarodnih standarda, ona je temeljni prvi korak. Većina zemalja korisnica OSP-a ima visoke stope ratifikacije relevantnih međunarodnih konvencija. Na primjer, među zemljama korisnicama dogovora EBA (koje ne podliježu obvezi službene ratifikacije konvencija relevantnih za OSP), Bangladeš, zemlja korisnica dogovora EBA koja ima najviše koristi od tog sustava, ratificirao je svih 27 konvencija navedenih u Uredbi o OSP-u, kao i dodatne konvencije koje će se uvesti novom Uredbom o OSP-u.

Zemlje korisnice obično nastoje ratificirati i konvencije koje nisu na službeno utvrđenom popisu relevantnih konvencija i sporazuma iz Uredbe o OSP-u. Na primjer, svih osam zemalja korisnica dogovora OSP+ ratificiralo je Konvenciju o pravima osoba s invaliditetom i stranke su Pariškog klimatskog sporazuma, koji nisu navedeni u aktualnoj Uredbi o OSP-u, ali će biti obuhvaćeni tim sustavom od 2027.

Osim toga, velik broj zemalja korisnica OSP-a ostvaruje napredak i u ratifikaciji nedavno uspostavljenih temeljnih konvencija Međunarodne organizacije rada (MOR) koje se odnose na sigurnost i zdravlje na radu, kao i drugih konvencija MOR-a, primjerice o inspekcijama rada i trostranim savjetovanjima, koje također nisu navedene u aktualnoj Uredbi o OSP-u.

Kako je detaljnije navedeno u odjeljku 4.b u nastavku i u radnim dokumentima službi Komisije objavljenima zajedno s ovim Izvješćem, posebno je OSP+ i dalje uspješan i strukturiran okvir za povezivanje trgovine s održivim razvojem te platforma za dijalog o politikama i reforme. U okviru dogovora OSP+ zemljama korisnicama također se pružaju snažni poticaji i omogućuje im se da se usklade s međunarodno priznatim standardima na koje su se same odlučili obvezati.

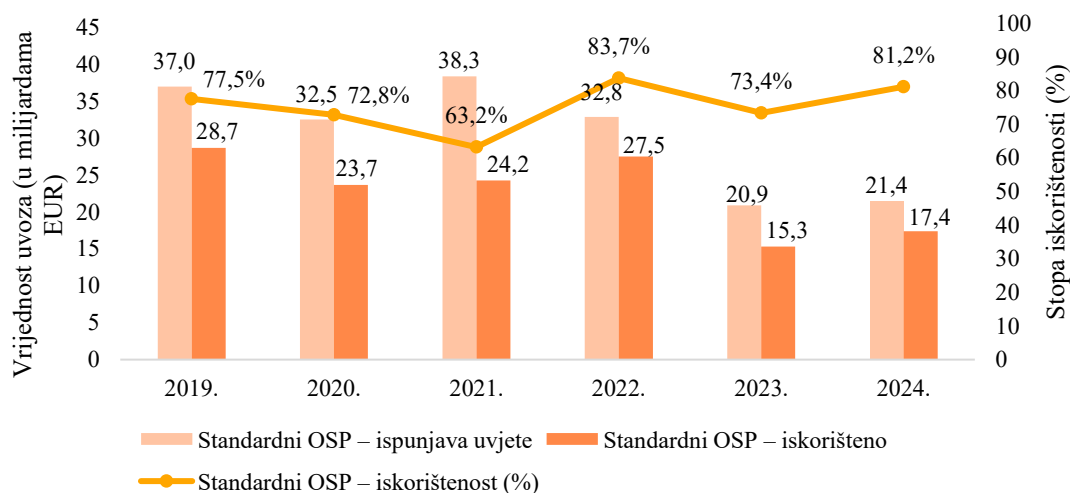
4. TRI DOGOVORA

a) Standardni OSP

Udio zemalja korisnica standardnog OSP-a u ukupnom uvozu u okviru OSP-a ostao je znatan u izvještajnom razdoblju te je 2024. iznosio 29,3 %. Odjeća (S-11b), obuća (S-12a) i kemijski proizvodi (S06b) bili su glavni proizvodi na koje se 2024. primjenjivao standardni OSP. Od

jedanaest aktualnih zemalja korisnica standardnog OSP-a (Vanuatu im je dodan 2025.) glavne su korisnice bile Indija i Indonezija, pri čemu je Indija 2024. činila 11,7 milijardi EUR ukupnog uvoza u EU na temelju povlastica u okviru OSP-a, a slijedila ju je Indonezija s 5,56 milijardi EUR. Međutim, to će se promijeniti jer se očekuje da će Indija, uz Indoneziju i Keniju (vidjeti odjeljak 2.), napustiti standardni OSP i time napustiti taj sustav u cijelosti nakon što se počne primjenjivati bilateralni trgovinski sporazum s EU-om (pregovori su zaključeni u veljači 2026.) i nakon što potom istekne dvogodišnje prijelazno razdoblje.

Slika 6. Kretanja uvoza koji ispunjava uvjete, iskorištenog uvoza i iskorištenosti u okviru standardnog OSP-a

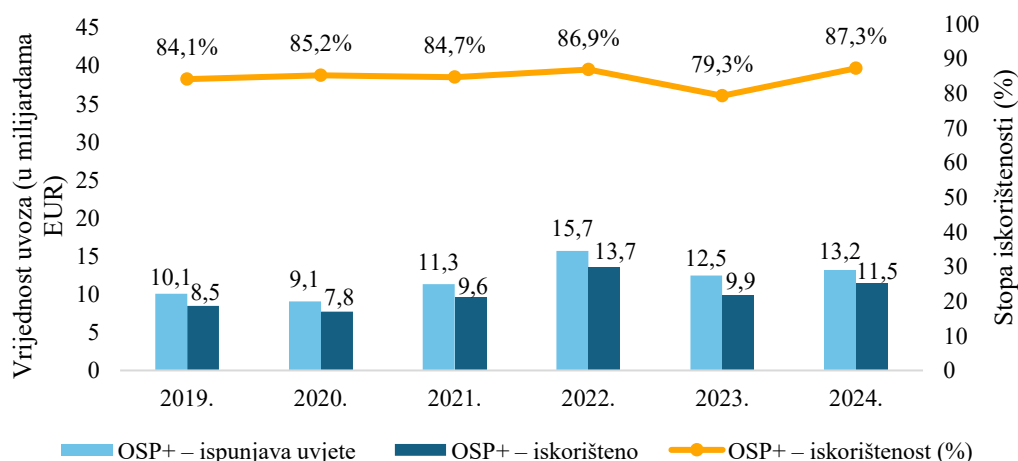

Iako je stopa iskorištenosti u okviru standardnog OSP-a vrlo promjenjiva, uvoz koji ispunjava uvjete i uvoz za koji su stvarno zatražene povlastice u okviru OSP-a smanjili su se u odnosu na razine prije pandemije bolesti COVID-19, s 37 milijardi EUR uvoza koji ispunjava uvjete i 29 milijardi EUR uvoza za koji su iskorištene povlastice 2019. na 21 milijardu EUR uvoza koji ispunjava uvjete i 17 milijardi EUR uvoza za koji su iskorištene povlastice 2024. Do tog je smanjenja došlo prvenstveno zato što su neke zemlje napustile standardni OSP, posebno Vijetnam od siječnja 2023., nakon prijelaznog razdoblja koje je uslijedilo nakon što je ta bivša važna zemlja korisnica 2020. sklopila sporazum o slobodnoj trgovini s EU-om. Osim toga, Uzbekistan je u travnju 2021. prešao u OSP+.

b) OSP+

Kretanje uvoza u okviru dogovora OSP+ uglavnom je pozitivno, ako se ne uzmu u obzir oporavak od pandemije bolesti COVID-19 do kojeg je došlo 2022. i učinci cijena energije. Uvoz koji ispunjava uvjete za OSP+ povećao se s razine prije pandemije bolesti COVID-19 (10 milijardi EUR 2019.) na 13 milijardi EUR 2024. Stoga je uvoz za koji su povlastice stvarno zatražene 2024. iznosio do 11 milijardi EUR.

Slika 7. Kretanje uvoza i iskorištenosti u okviru dogovora OSP+

Stopa iskorištenosti povlastica za uvoz u EU u okviru dogovora OSP+ povećala se s 86,9 % u 2022. na 87,3 % u 2024. Taj skromni rast uslijedilo je nakon pada 2023., kad je ta stopa pala na 79,3 %. ²⁷

Pakistan je bio glavna zemlja korisnica dogovora OSP+, koja je iskoristila povlastice za uvoz u EU u vrijednosti od 7,1 milijarde EUR. Nakon njega slijede Filipini s uvozom u EU u vrijednosti od oko 2,3 milijarde EUR i Šri Lanka kao treća najveća zemlja korisnica dogovora OSP+ u smislu vrijednosti s 1,5 milijardi EUR.

Kad je riječ o usklađenosti s međunarodnim konvencijama navedenima u Uredbi o OSP-u u izvještajnom razdoblju, sve zemlje korisnice dogovora OSP+ u potpunosti su ratificirale 27 međunarodnih konvencija i sporazuma relevantnih za OSP i nisu izrazile nove zadržke.

Ovom je izvješću priloženo osam radnih dokumenata službi Komisije za pojedine zemlje u kojima su navedene sve pojedinosti o obvezama zemalja korisnica dogovora OSP+ u pogledu ljudskih prava, radničkih prava, okoliša i klime te dobrog upravljanja, kao i o angažmanu EU-a s tim partnerskim zemljama u tim područjima. Kako je detaljnije opisano u tim radnim dokumentima službi Komisije, u izvještajnom razdoblju zabilježena su mnoga pozitivna kretanja, ali su određeni izazovi i dalje prisutni.

Mnoge aktualne zemlje korisnice dogovora OSP+ ojačale su propise o **ljudskim pravima** i institucionalne mehanizme u razdoblju obuhvaćenom ovim izvješćem. Na primjer, Kirgistan, Uzbekistan, Šri Lanka i Pakistan ojačali su propise za borbu protiv nasilja u obitelji, dok su Bolivija, Mongolija, Uzbekistan i Filipini donijeli reforme za zaštitu djece. Pakistan je smanjio obuhvat smrtno kazne i donio provedbena pravila uz Zakon o borbi protiv mučenja, kao i nove zakone o ograničavanju dječjih brakova u Beludžistanu i Islamabadu. Šri Lanka je ojačala nacionalne institucije za ljudska prava, a Filipini su uspostavili nove nadzorne mehanizme i međuministarska koordinacijska tijela za ljudska prava.

Većina zemalja korisnica dogovora OSP+ ostvarila je napredak i u pogledu **radničkih prava**. Na primjer, Mongolija je pokrenula pionirski modul o prisilnom radu u privatnom gospodarstvu u nacionalnoj anketi o radnoj snazi te je uključila odjeljak o radu ročnika. Na iskorjenjivanju prisilnog rada kontinuirano se radilo i u Uzbekistanu, a Filipini su izradili plan za promicanje slobode udruživanja i strategiju za smanjenje dječjeg rada. Pakistan je ratificirao

Protokol Međunarodne organizacije rada uz Konvenciju o prisilnom radu i pokrenuo inicijativu za prelazak radnika iz neformalnog u formalno gospodarstvo radi daljnjeg promicanja dostojanstvenog rada. Nekoliko zemalja korisnica uvelo je mjere za smanjenje dječjeg rada i jačanje okvira za suzbijanje trgovine ljudima.

Mnoge zemlje korisnice dogovora OSP+ i dalje intenzivno rade na **zaštiti okoliša** i podnose izvješća o transparentnosti u području klime u okviru relevantnih multilateralnih sporazuma o okolišu, jačaju propise i akcijske planove o biološkoj raznolikosti i zaštićenim područjima u skladu s Konvencijom o biološkoj raznolikosti, unapređuju provedbu Montrealskog protokola²⁸ i planiraju prilagodbu klimatskim promjenama i njihovo ublažavanje u vezi s nacionalno utvrđenim doprinosima u kontekstu provedbe Pariškog sporazuma.

Upravljanje u pogledu kontrole droga i borbe protiv korupcije poboljšalo se u nizu zemalja. U Boliviji, Kirgistanu, Pakistanu i Šri Lanki ažurirane su politike za borbu protiv korupcije.

Međutim, i dalje su prisutni izazovi u pogledu provedbe obveza u okviru dogovora OSP+.

Međusektorska pitanja povezana s **ljudskim pravima** koja su zajednička mnogim zemljama korisnicama dogovora OSP+ uključuju nedovoljnu neovisnost pravosuđa i ograničen pristup pravnim lijekovima i ograničenu odgovornost za kršenja i povrede, ograničenja prostora za građansko djelovanje, slobodu izražavanja i slobodu medija, izvješća o mučenju, nedostatku odgovornosti i nepotpunom usklađivanju domaćih okvira s Konvencijom protiv mučenja²⁹, kontinuirano rodno uvjetovano nasilje, koje i dalje ostaje nekažnjeno te strukturnu diskriminaciju manjina i LGBTIQ+ osoba. U nekim zemljama korisnicama dogovora OSP+ zaštita socioekonomskih prava bila je u suprotnosti sa slabim strategijama za borbu protiv siromaštva, ograničenim mogućnostima obrazovanja, velikim nedostacima u sustavima socijalne zaštite ili nedostatkom potpore za jačanje ekonomskog položaja žena. I dalje postoje znatni nedostaci u podacima, posebno u vezi s rodno uvjetovanim nasiljem, istragama mučenja, dječjim radom i kaznenim progonom trgovine ljudima.

Slično tome, kad je riječ o **radničkim pravima**, iako su se zakonodavni okviri poboljšali, provedba i izvršenje i dalje su neujednačeni, a kapaciteti inspektorata rada često su ograničeni. Općenito, diskriminacija svih ranjivih skupina i dalje je prisutna. Sloboda udruživanja i dalje je ograničena u nekoliko jurisdikcija, a opseg kolektivnog pregovaranja ograničen je u mnogim okruženjima. Dječji rad i prisilni rad i dalje su prisutni, posebno u poljoprivredi i neformalnom sektoru. U području radničkih prava radnica ima prostora za poboljšanja. Trebalo bi bez odgode riješiti problem nedostatka podataka o svim konvencijama Međunarodne organizacije rada koje su relevantne za OSP+.

Mnoge zemlje korisnice dogovora OSP+ suočile su se i s ograničenjima u pogledu **zaštite okoliša**, uz kašnjenja u izvješćivanju o okolišu (na primjer na temelju Stockholmske konvencije³⁰, CITES-a³¹ i Kartagenskog protokola³²), ograničenja kapaciteta i resursa koja utječu na provedbu te znatnu osjetljivost na klimatske promjene koja opterećuje institucionalne sustave. Iako su preuzete obveze ambiciozne, provedba često zaostaje.

Upravljanje bi se moglo poboljšati odlučnijim mjerama protiv trgovine drogom, boljom mjerom na strani potražnje u skladu s međunarodnim standardima u području ljudskih prava i pojačanim mjerama protiv korupcije.

Osim toga, zbog gospodarskih kriza (Bolivija, Šri Lanka) i prirodnih katastrofa (Pakistan, Filipini, Šri Lanka) u izvještajnom je razdoblju došlo do pogoršanja strukturnih izazova i daljnjeg ometanja provedbenih kapaciteta.

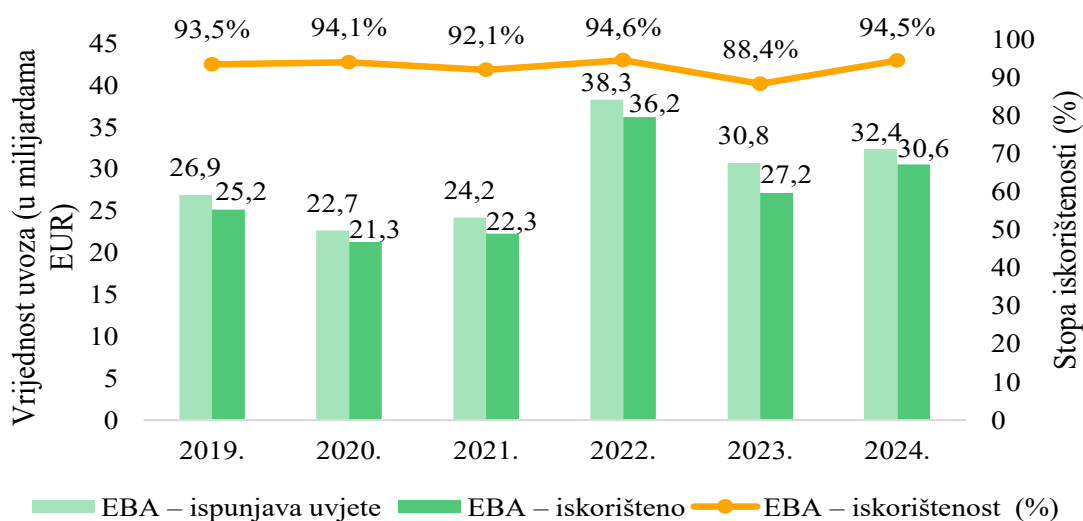
Partnerski projekti EU-a kroz suradnju mogu pomoći u prevladavanju nekih od tih poteškoća. Mjere za pojedine zemlje navedene su u radnim dokumentima službi Komisije za dogovor OSP+ koji su priloženi ovom Izvješću.

c) Dogovor „Sve osim oružja”

i. Gospodarski podaci

Zemlje korisnice dogovora EBA uživaju najveće povlastice u EU-ova sustava OSP. Povlašteni uvoz iz zemalja korisnica dogovora EBA 2024. je iznosio 30,6 milijardi EUR, što je povećanje u odnosu na 2019. kad je iznosio 25,2 milijarde EUR.

Slika 8. Kretanje uvoza i iskorištenosti u okviru dogovora EBA

Stope iskorištenosti u okviru dogovora EBA tek su se neznatno mijenjale od 2022. do 2024. Stopa je 2022. iznosila 94,6 %, a zatim se 2023. smanjila na 88,4 % te se 2024. oporavila na 94,5 %. Uvoz u okviru dogovora EBA dosegao je vrhunac 2022. zbog spomenutog oporavka od pandemije bolesti COVID-19 i cijena energije. Ako se pogleda trend tijekom vremena, uvoz se povećao s razine prije pandemije bolesti COVID-19 u 2019., kad je vrijednost uvoza koji ispunjava uvjete iznosila 27 milijardi EUR, od čega je uvoz za koji su iskorištene povlastice u okviru dogovora EBA iznosio 25 milijardi EUR, na razinu iz 2024., kad je vrijednost uvoza koji ispunjava uvjete iznosila 32 milijarde EUR, od čega je uvoz za koji su iskorištene povlastice u okviru dogovora EBA iznosio 31 milijardu EUR.

Slika 9. Uvoz u EU prema dogovoru u okviru OSP-a i uvoz iz zemalja s pojačanim angažmanom u okviru dogovora EBA

	Uvoz u EU u okviru OSP-a (u milijunima EUR), isključujući udio				uvoza bez povlastica iz zemalja korisnica dogovora EBA u razdoblju 2022. – 2024.
	2019. ³³	2022.	2023.	2024.	
OSP (sve)	62 326	77 393	52 419	59 450	
Standardni OSP	28 665	27 489	15 331	17 402	
OSP+	8 496	13 662	9 896	11 476	
EBA (sve)	25 164	36 243	27 192	30 573	

EBA (samo Afrika)	2 782	4 141	3 151	3 888	11,9 %
Pojačani angažman u okviru dogovora EBA					
Bangladeš	15 366	23 134	17 064	19 019	63,0 %
Kambodža³⁴	4 174	4 324	3 534	4 207	12,8 %
Mjanmar	2 471	4 112	2 993	2 962	10,7 %

U izvještajnom razdoblju i u usporedbi s razinama prije pandemije bolesti COVID-19 relativna važnost dogovora EBA općenito, a posebno zemalja korisnica dogovora EBA na afričkom kontinentu, nastavila se povećavati. Istodobno su tri najveće zemlje korisnice dogovora EBA i dalje bile u pojačanom angažmanu. Ta se kretanja podrobnije razmatraju u nastavku.

ii. Korisnici koji napreduju

Cilj je OSP-a promicati gospodarski razvoj. Stoga je dobra vijest kad zemlje korisnice napreduju iz statusa najmanje razvijenih zemalja, tj. kad taj status prestane važiti i kad nakon prijelaznog razdoblja napuste dogovor EBA. I dalje imaju priliku podnijeti zahtjev za OSP+ kako bi zadržale većinu povlastica.

Očekuje se da će se s nekoliko zemalja korisnica to dogoditi u bliskoj budućnosti. Status najmanje razvijene zemlje za **Bangladeš, Laosku Narodnu Demokratsku Republiku i Nepal** trebao bi prestati važiti 2026.³⁵, za **Salomonove Otoke** taj bi status trebao prestati važiti 2027., a za **Kambodžu i Senegal** 2029.

Na trogodišnjem preispitivanju Odbora UN-a za razvojnu politiku (CDP) 2024. utvrđeno je da su **Republika Ruanda, Uganda i Tanzanija** prvi put dosegnule pragove za prestanak važenja tog statusa. Sve tri zemlje ispunile su dva od tri kriterija. Predviđeno je da će se te zemlje ponovno razmotriti 2027. te bi se, ako drugi put ispune kriterije, za njih mogao preporučiti prestanak važenja statusa najmanje razvijene zemlje.

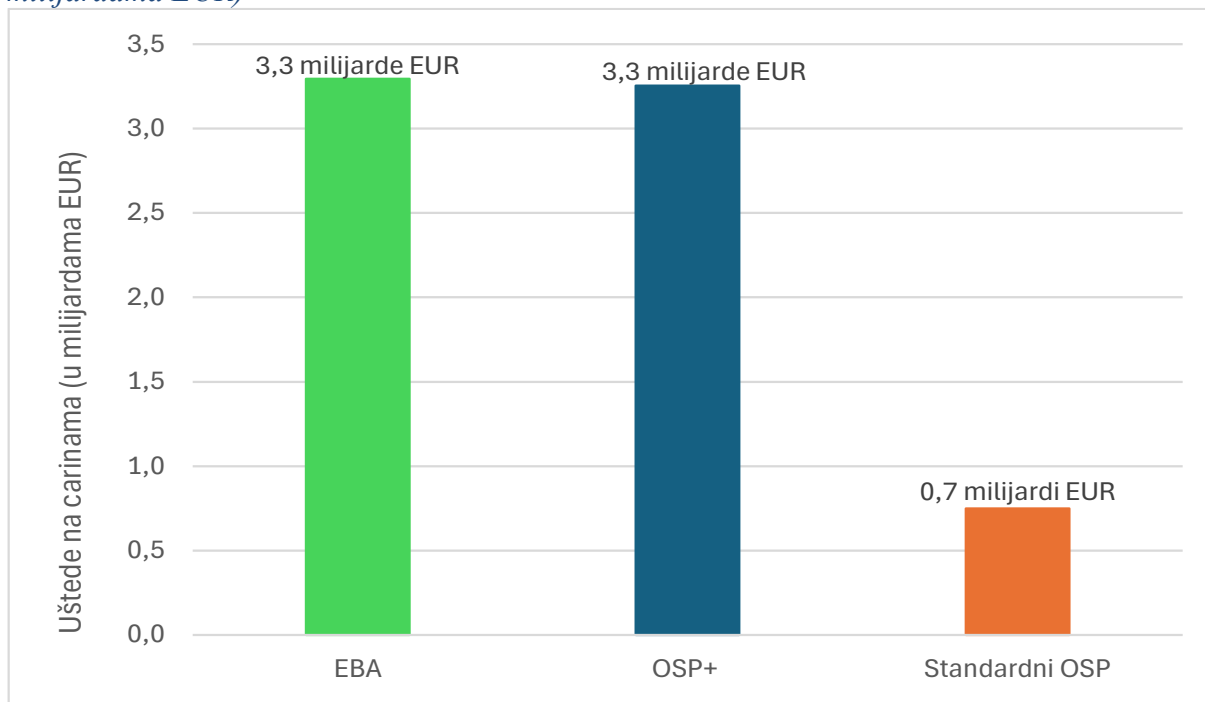
Za **Kiribati i Tuvalu** prestanak važenja statusa najmanje razvijene zemlje preporučen je 2018. odnosno 2012., ali je ECOSOC³⁶ odgodio donošenje odluke o prestanku. ECOSOC je 2024. podsjetio na svoju odluku iz 2021. da odgodi razmatranje prestanka važenja njihovog statusa najmanje razvijene zemlje za 2024. te je odlučio ponovo odgoditi razmatranje prestanka važenja tog statusa.

Tijekom trogodišnjeg preispitivanja 2024. UN-ov CDP odlučio je odgoditi odluku o prestanku važenja statusa najmanje razvijene zemlje za **Mjanmar i Timor-Leste** do 2027.

Sadašnjim zemljama korisnicama dogovora EBA prelazak na dogovor OSP+ nakon prestanka važenja statusa najmanje razvijene zemlje omogućio bi da zadrže približno istovjetnu razinu ušteda, koja je 2024. također približno iznosila 3,3 milijarde EUR, dok bi se jednostavnim prelaskom na standardni OSP te uštede smanjile na približno 0,75 milijardi EUR odnosno za približno 80 % (vidjeti sliku 10.). Pristupanjem dogovoru OSP+ nikada se ne može u potpunosti nadoknaditi status zemlje korisnice dogovora EBA jer zemlje korisnice dogovora OSP+, među ostalim, podliježu određenim posebnim zaštitnim mjerama i strožim pravilima o podrijetlu koji obično smanjuju povlastice koje se mogu stvarno zatražiti. To je posebno vidljivo u slučaju zemalja koje izvoze odjeću.

Osim odobravanja velikodušnog prijelaznog razdoblja, EU će nastaviti pružati potporu zemljama koje napuste dogovor „Sve osim oružja”, posebno zemljama korisnicama koje se nakon toga žele pridružiti dogovoru OSP+, kako bi se izbjegli negativni učinci na izvoznike iz tih zemalja i na poduzeća iz EU-a koja s njima trguju.

Slika 10.: Procijenjene uštede na carinama / ostvareni prihodi u okviru dogovora EBA u usporedbi sa dogovorom OSP+ ili standardnim OSP-om za iste zemlje korisnice 2024. (u milijardama EUR)

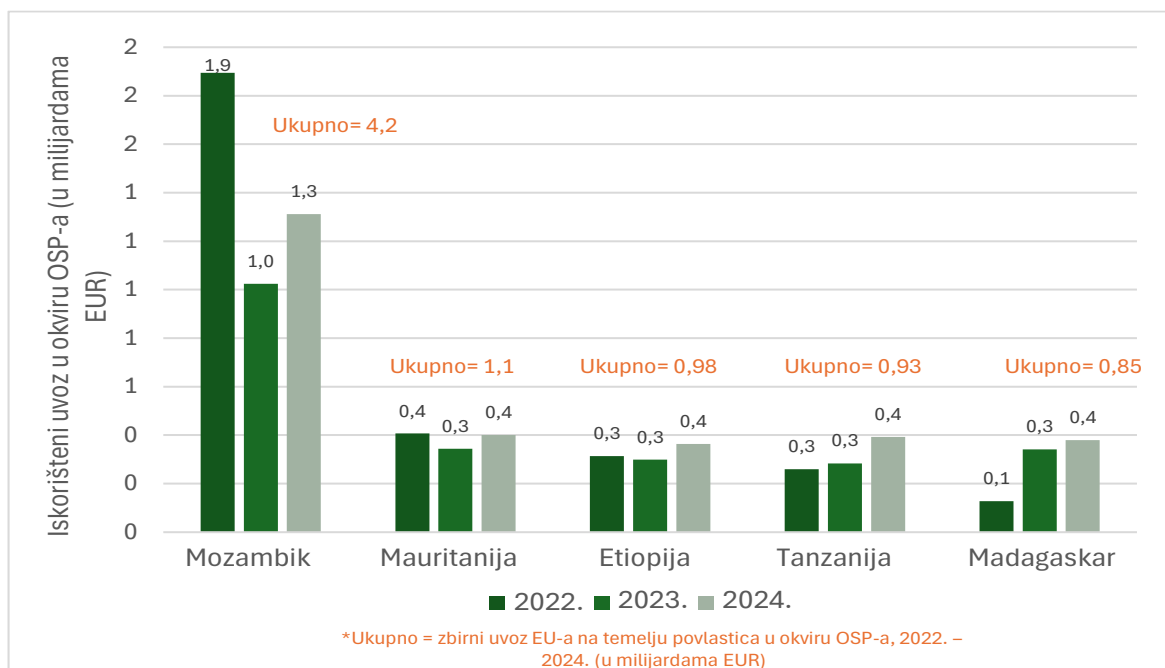

iii. Promicanje konkurentnosti Afrike

Tri četvrtine zemalja korisnica dogovora EBA nalaze se na afričkom kontinentu (33 od 46)³⁷. Afričke zemlje uskoro će postati dominantna skupina u dogovoru EBA s obzirom na velik broj i veličinu zemalja korisnica u Aziji koje će izaći iz tog sustava. Sva tri dogovora u okviru EU-ova sustava OSP važni su stupovi potpore koju EU pruža gospodarskoj diversifikaciji Afrike i njezinoj integraciji u globalne lance vrijednosti, no EBA se među njima posebno ističe.

Povlašteni uvoz u EU iz afričkih zemalja korisnica dogovora EBA 2024. je iznosio 3,9 milijardi EUR., što je povećanje u odnosu na 2,8 milijardi EUR 2019. (vidjeti i tablicu/sliku 9.). Stopa iskorištenosti povlastica u okviru dogovora EBA 2024. je iznosila 88,9 %, što pokazuje da su afričke zemlje korisnice posljednjih godina sve više koristile povlastice, ali i da bi ih mogle još povećati njihovu iskorištenost. Zahvaljujući bescarinskom pristupu u okviru dogovora EBA afričke zemlje korisnice tog dogovora 2024. su izuzete od uvoznih carina EU-a u iznosu od oko 213 milijuna EUR. U razdoblju 2022. – 2024. najveći afrički izvoznici u okviru dogovora EBA bili su Mozambik (4,2 milijarde EUR), Mauritanija (1,2 milijarde EUR), Etiopija (975,5 milijuna EUR), Tanzanija (934,7 milijuna EUR) i Madagaskar (848,1 milijun EUR).

Slika 11.: Pet najvećih zemalja korisnica dogovora EBA u Africi (ukupni iskorišteni uvoz u okviru dogovora EBA u milijunima EUR)

Kako je već navedeno, nekoliko afričkih zemalja korisnice su drugih dogovora u okviru OSP-a osim dogovora EBA. Nigerija, Republika Kongo i Kenija obuhvaćene su standardnim OSP-om (Kenija će ga napustiti 2027. zbog početka primjene Sporazuma o gospodarskom partnerstvu između EU-a i Kenije 1. srpnja 2024.), dok je Cabo Verde zemlja korisnica dogovora OSP-a+. U razdoblju 2022. – 2024. ukupni uvoz EU-a na temelju povlastica u okviru OSP-a iz tih četiriju afričkih zemalja iznosio je 579,4 milijuna EUR, pri čemu je najveći udio imala Nigerija (372,4 milijuna EUR sa stopom iskorištenosti od 70 %), a nakon nje Cabo Verde (172,5 milijuna EUR; stopa iskorištenosti 85 %), Kenija (15,7 milijuna EUR; stopa iskorištenosti 1 %)³⁸ i Republika Kongo (18,7 milijuna EUR; stopa iskorištenosti 58 %). Konkretno, statusom Cabo Verdea u okviru sustava OSP+ predviđena su znatno veća oslobođenja od carina nego što bi ih ta zemlja imala u okviru standardnog OSP-a (12,0 milijuna EUR u usporedbi s 3,9 milijuna EUR), što čini dodatnih 8,1 milijun EUR u povlasticama.³⁹

U usporedbi sa sličnim sustavima kojima druge razvijene zemlje dodjeljuju jednostrane povlastice, EU-ov dogovor EBA obuhvaća najveći broj različitih izvezenih proizvoda (53 % ukupnih carinskih stavki)⁴⁰, što pokazuje da je uvoz u EU iz najmanje razvijenih zemalja vrlo raznolik. Prema UNCTAD-u⁴¹ EU-ov dogovor EBA omogućuje najveće uštede carina u apsolutnom smislu u usporedbi sa sustavima SAD-a, Japana i Kanade⁴². Za razliku od posebnih režima koje Kina ili SAD nude Africi, dogovor EBA ističe se ne samo po tome što sve najmanje razvijene zemlje automatski ispunjavaju uvjete za sudjelovanje u njemu, već i po tome što nema datum isteka. Ta jedinstvena značajka pruža dugoročnu sigurnost za poduzeća i donosi znatne koristi afričkim zemljama korisnicama: za razliku od sustava OSP-a koje imaju druge zemlje, u okviru dogovora EBA ne zahtjeva se periodičko obnavljanje, čime se potiče povjerenje ulagača, olakšava donošenje odluka o strateškim ulaganjima i potiče diversifikaciju izvoznih struktura. To je posebno važno u vrijeme dodatnih izazova za zemlje u razvoju koje se suočavaju s manjom potporom i sve većim poteškoćama u pristupu određenim drugim tržištima.

Stoga su EBA i njezin velikodušan pristup tržištu za najmanje razvijene zemlje u Africi i šire dokaz snažnog angažmana EU-a za daljnju potporu rastu i održivom razvoju u najmanje razvijenim zemljama i njihovu daljnju integraciju u globalno gospodarstvo u okviru otvorenih, stabilnih i predvidljivih trgovinskih uvjeta.

iv. Pojačani angažman

Usporedno s kontinuiranim praćenjem sa zemljama korisnicama dogovora OSP+, Komisija i ESVD provode i postupke pojačanog angažmana kako bi poduprli i potaknuli pojedinačne zemlje korisnice dogovora EBA da poboljšaju svoje rezultate u najvažnijim područjima povezanim s OSP-om, posebno u pogledu relevantnih temeljnih međunarodnih konvencija o ljudskim i radničkim pravima. Pojačani angažman s **Bangladešom, Kambodžom**⁴³ i **Mjanmarom** posebno je važan i s obzirom na njihov vrlo važan udio u ukupnom uvozu EU-a na temelju dogovora EBA, kako je prikazano u tablici/slici 9. Istodobno se te zemlje politički, gospodarski i razvojno veoma razlikuju, zbog čega su sa svakom od njih pokrenuti posebni postupci pojačanog angažmana s različitim pristupom i težištem. U odgovarajućim angažmanima uzimaju se u obzir i svi dostupni instrumenti EU-a, a ne samo dogovor EBA, za rješavanje utvrđenih problema. Više pojedinosti o trima zemljama korisnicama dogovora EBA koje su obuhvaćene pojačanim angažmanom navedeno je u posebnim radnim dokumentima službi Komisije priloženima ovom Izvješću.

5. PARTNERSTVA I SURADNJA / POTPORA ZA ZEMLJE KORISNICE OSP-A

Iako je OSP opsežan alat za potporu dugoročnom održivom razvoju u zemljama korisnicama, trgovinska politika mora djelovati zajedno s razvojnom politikom i suradnjom kako bi se postigla željena djelotvornost⁴⁴. Većina višegodišnjih okvirnih programa EU-a za razdoblje 2021. – 2027. u kojima se definiraju prioriteta područja i posebni ciljevi EU-a za razvojnu suradnju obuhvaća potporu održivom rastu i dostojanstvenim radnim mjestima s poštenim i pravednim radnim uvjetima. U okviru višegodišnjih okvirnih programa ujedno se uvelike podupire rad na ratifikaciji i djelotvornoj provedbi konvencija i obveza povezanih s dobrim upravljanjem, ljudskim pravima, radničkim pravima i okolišnim standardima. Za osam zemalja korisnica dogovora OSP+ u svim višegodišnjim okvirnim programima posebna se pozornost pridaje usklađenosti s tim sustavom i potpori relevantnim područjima održivog razvoja.

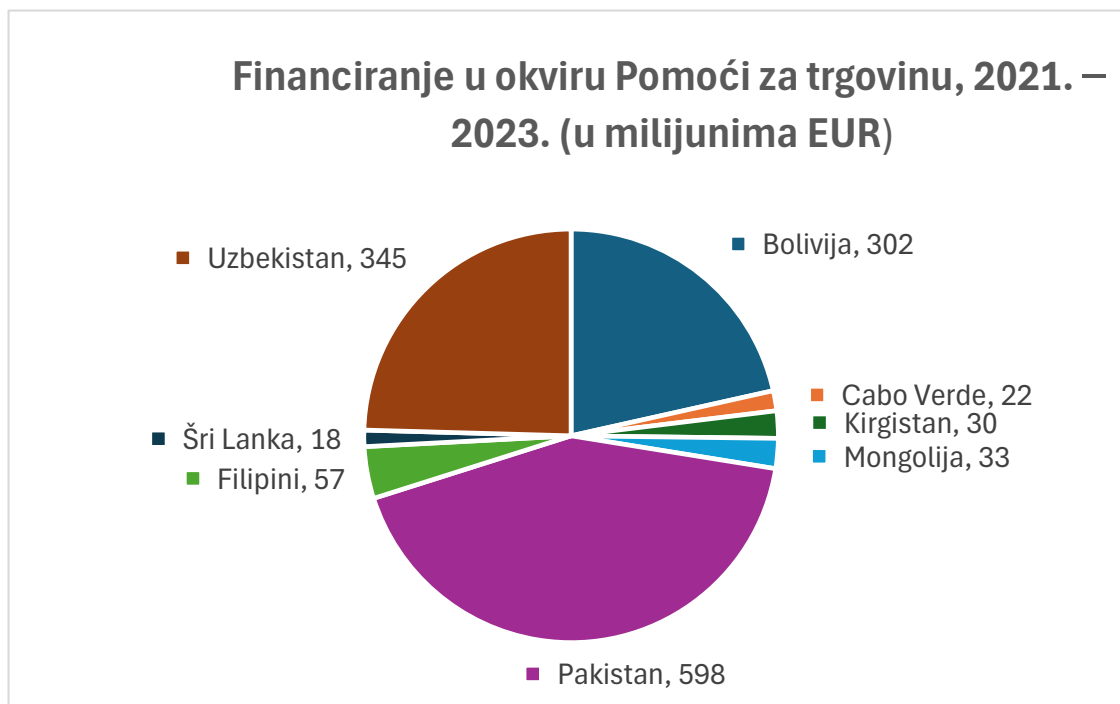
U okviru projekta Trgovina za dostojanstven rad (2019. – 2021. i 2022. – 2024., 6 milijuna EUR), koji su sufinancirali EU i Finska, a provodila ga je Međunarodna organizacija rada, poseban je naglasak bio na radničkim pravima. U okviru tog projekta promicala se provedba temeljnih konvencija MOR-a u sedam zemalja u okviru dogovora OSP+ i EBA (Bangladeš, Cabo Verde, Mongolija, Madagaskar, Mozambik, Pakistan i Filipini).

Još jedna sastavnica potpore EU-a zemljama korisnicama OSP-a, kod koje se izričiti naglasak stavlja na mogućnost korištenja trgovine kao instrumenta održivog razvoja, jest inicijativa „Pomoć za trgovinu”⁴⁵. U okviru te inicijative EU pruža potporu partnerskim zemljama u stvaranju odgovarajućeg okruženja za trgovinu kako bi se potaknula konkurentnost i održiva integracija u svjetsko gospodarstvo.

EU je zajedno sa svojim državama članicama najveći pružatelj pomoći u okviru te inicijative od njezina pokretanja. EU je 2023.⁴⁶ izdvojio 16,2 milijarde EUR za partnerske zemlje u okviru inicijative Pomoć za trgovinu, od kojih su mnoge korisnice OSP-a. Konkretno, kad je riječ o zemljama korisnicama sustava OSP+, kako je navedeno, EU im pomaže da ispune zahtjeve tog

dogovora, ali im u okviru inicijative Pomoć za trgovinu pomaže i da u potpunosti iskoriste povlastice predviđene tim sustavom. Financijska sredstva EU-a koja su u razdoblju 2021. – 2023. u okviru inicijative Pomoć za trgovinu isplaćena osam zemalja korisnicima dogovora OSP+, u ukupnom iznosu od 1,4 milijarde EUR, bila su usmjerena na područja kao što su izgradnja infrastrukture, poboljšanje proizvodnih kapaciteta (uključujući reformu ulagačke klime i razvoj lanca vrijednosti), olakšavanje trgovine, provedba i usklađenost sa standardima te još mnogo toga.

Slika 12. Financijska sredstva EU-a u okviru inicijative Pomoć za trgovinu za zemlje korisnice dogovora OSP+, ukupno 1,4 milijarde EUR, 2021. – 2023.

Naposljetku, u okviru inicijative Pomoć za trgovinu podupire se poticajno okruženje za trgovinu i ulaganja u okviru strategije Global Gateway⁴⁷, vodeće strategije pokrenute 2021. za mobiliziranje ulaganja u prioritetne sektore. U skladu s geopolitičkim ambicijama EU-a i njegovom predanosti Programu održivog razvoja do 2030. strategijom Global Gateway nastoje se potaknuti pametna, čista i sigurna ulaganja u digitalni, energetska i prometni sektor te ojačati zdravstvene, obrazovne i istraživačke sustave u cijelom svijetu uz promicanje univerzalnih vrijednosti i visokih standarda, dobrog upravljanja i transparentnosti.

EU je ujedno podržao pružanje sveobuhvatnih, transparentnih i centraliziranih informacija o OSP-u za korisnike, poduzeća, civilno društvo i oblikovatelje politika u okviru projekta GSP Hub (Informativni centar za OSP). GSP Hub pokrenut je 2019. s ciljem poboljšanja informiranosti i transparentnosti u pogledu OSP-a, njegovih gospodarskih koristi i praćenja putem posebnih internetskih stranica⁴⁸, pisanih publikacija i niza aktivnosti informiranja u Europi i zemljama korisnicima OSP-a. Održavanje i ažuriranje internetskih stranica nastaviti će se temeljem nove Uredbe o OSP-u.

6. ZAKLJUČCI

Tijekom posljednjeg ciklusa praćenja OSP-a na temelju Uredbe o OSP-u iz 2012. (2023. – 2025.) taj je sustav nastavio ostvarivati svoje glavne ciljeve, a to je doprinos gospodarskom napretku i održivom razvoju u zemljama korisnicama.

EU-ov sustav OSP donio je velikodušne gospodarske koristi partnerskim zemljama te uvoznicima i potrošačima iz EU-a te je ostao izvor stabilnosti i predvidljivosti u vrijeme trgovinske, gospodarske i geopolitičke nestabilnosti.

EU je 2024. na temelju povlastica u okviru OSP-a uvezao robu u vrijednosti od gotovo 60 milijardi EUR, od čega su profitirali i uvoznici iz EU-a i zemlje korisnice. Ukupni uvoz na koji su se primjenjivale povlastice u okviru OSP-a u razdoblju 2022. – 2024. fluktuirao je u skladu sa širim trendovima, ali je ostao nešto iznad razina prije pandemije bolesti COVID-19 ako se uzme u obzir da su značajne zemlje korisnice napustile taj sustav.

Najmanje razvijene zemlje u okviru dogovora EBA i dalje su najveća kategorija zemalja korisnica i prema brojnosti i prema vrijednosti uvoza, a one imaju i najviše stope iskorištenosti od gotovo 95 %. Relativna važnost dogovora EBA nastavit će se povećavati kad velike zemlje korisnice standardnog OSP-a (Indija i Indonezija) i zemlje korisnice dogovora OSP+ (Filipini) unaprijede svoje trgovinske odnose s EU-om sporazumima o slobodnoj trgovini i napuste OSP. U budućnosti će se gospodarske okolnosti većine zemalja korisnica OSP-a i dalje poboljšavati, a nekoliko ih je na dobrom putu da izađu iz kategorije najmanje razvijene zemlje prema UN-u. To potvrđuje uspjeh razvojnih nastojanja i pozitivan doprinos EU-ova sustava OSP u tim zemljama.

Zbog toga će se broj zemalja korisnica EU-ova sustava jednostranih povlastica i dalje smanjivati. OSP će i dalje biti važan jer će pratiti korisnike koji napuštaju sustav tijekom prijelaznih razdoblja i nastaviti davati povlastice u okviru dogovora EBA preostalim najmanje razvijenim zemljama, posebno na afričkom kontinentu. S obzirom na jedinstvenu ponudu EU-ova dogovora EBA afričkim zemljama, Komisija i ESVD, u sjedištu i putem delegacija EU-a, i dalje će raditi na jačanju komunikacije i dijaloga o OSP-u kako bi se povećala vidljivost, informiranost i prihvaćenost dogovora EBA na afričkom kontinentu.

Uz dogovor EBA, znatne koristi i dalje donosi i OSP+: četiri od deset najvećih zemalja korisnica cjelokupnog sustava OSP-a su zemlje korisnice dogovora OSP+ i gotovo 20 % ukupnog uvoza EU-a u okviru OSP-a potječe iz zemalja korisnica dogovora OSP+. Istodobno, OSP+ i dalje ispunjava svoj cilj poticanja održivog razvoja i dobrog upravljanja na temelju međunarodno dogovorenih i priznatih standarda. Iako je u mnogim zemljama korisnicama dogovora OSP+ stanje i dalje problematično, detaljno praćenje i dijalog u okviru dogovora OSP+ i dalje su jedinstvena platforma za raspravu i pokretač postupnih poboljšanja.

EU je produljio OSP za još deset godina, a očekuje se da će se nova uredba o OSP-u početi primjenjivati 1. siječnja 2027. Novim pravilima OSP-a EU ostvaruje kontinuitet svoje privlačne ponude jednostranih trgovinskih povlastica u okviru triju namjenskih dogovora. Njime se potvrđuje dugogodišnji angažman EU-a na podupiranju rasta i održivog razvoja u našim partnerskim zemljama diljem svijeta velikodušnim, stabilnim i predvidljivim uvjetima trgovanja.

Prije primjene novih odredaba o OSP-u ovo izvješće i popratni radni dokumenti službi Komisije poslužit će kao čvrsta osnova. To se posebno odnosi na sadašnje zemlje korisnice dogovora OSP+ koje će morati ponovno podnijeti zahtjev ako u budućnosti žele nastaviti koristiti taj dogovor. Odnosi se i na sadašnje zemlje korisnice dogovora EBA koje bi htjele

podnijeti zahtjev za status OSP+ nakon što izađu iz kategorije najmanje razvijene zemlje. EU je spreman i dalje pružati potporu zemljama korisnicama tijekom takvih tranzicija.

¹ Uredba (EU) br. 978/2012 Europskog parlamenta i Vijeća od 25. listopada 2012. o primjeni sustava općih carinskih povlastica i stavljanju izvan snage Uredbe Vijeća (EZ) br. 732/2008.

² JOIN(2023) 34 final, 2023.

³ Neki elementi obuhvaćeni tekućim izvještajnim razdobljem već su obuhvaćeni prethodnim izvješćem za 2023. (JOIN(2023) 34 final).

⁴ Zemlje korisnice standardnog OSP-a: Republika Kongo, Cookovi Otoci, Indija, Indonezija, Kenija, Mikronezija, Nigerija, Niue, Sirija, Tadžikistan i Vanuatu.

⁵ Zemlje korisnice dogovora OSP+: Bolivija, Cabo Verde, Kirgistan, Mongolija, Pakistan, Filipini, Šri Lanka i Uzbekistan.

⁶ Delegirana uredba Komisije (EU) 2025/1951 od 29. rujna 2025. o izmjeni priloga II., IV. i VII. Uredbi (EU) br. 978/2012 Europskog parlamenta i Vijeća, http://data.europa.eu/eli/reg_del/2025/1951/oj (dalje u tekstu: Delegirana uredba Komisije (EU) 2025/1951 od 29. rujna 2025.). Na buduće trgovinske odnose između EU-a i Indonezije trebao bi se primjenjivati novi Sveobuhvatni sporazum o gospodarskom partnerstvu (CEPA). Sve poveznice navedene u ovom izvješću ažurirane su 28. travnja 2026.

⁷ Delegirana uredba Komisije (EU) 2025/214 od 28. studenoga 2024. o izmjeni Priloga II. Uredbi (EU) br. 978/2012 Europskog parlamenta i Vijeća u pogledu Kenije, https://eur-lex.europa.eu/eli/reg_del/2025/214/oj.

⁸ Delegirana uredba Komisije (EU) 2024/1363 od 12. ožujka 2024. o izmjeni Priloga IV. Uredbi (EU) br. 978/2012 Europskog parlamenta i Vijeća radi uklanjanja Butana s popisa zemalja korisnica posebnog dogovora za najnerazvijenije zemlje.

ELI: http://data.europa.eu/eli/reg_del/2024/1363/oj.

⁹ Delegirana uredba Komisije (EU) 2025/1951 od 29. rujna 2025.

¹⁰ Delegirana uredba Komisije (EU) 2025/1951 od 29. rujna 2025.

¹¹ Stupnjevanjem proizvoda jamči se da se povlastice daju onim zemljama i proizvodima za koje je to najpotrebnije te se izbjegava konkurentski pritisak među zemljama korisnicama OSP-a.

¹² Provedbena uredba Komisije (EU) 2023/2780 od 14. prosinca 2023. o izmjeni Provedbene uredbe (EU) 2022/1039 u pogledu produljenja suspenzije carinskih povlastica za određene zemlje korisnice OSP-a, http://data.europa.eu/eli/reg_impl/2023/2780/oj.

¹³ Provedbena uredba Komisije (EU) 2025/1909 od 24. rujna 2025. o utvrđivanju pravila za primjenu Uredbe (EU) br. 978/2012 Europskog parlamenta i Vijeća u pogledu suspenzije carinskih povlastica za određene zemlje korisnice OSP-a za razdoblje 2026. – 2028.,

http://data.europa.eu/eli/reg_impl/2025/1909/oj.

¹⁴ Provedbena uredba Komisije (EU) 2024/842 od 11. ožujka 2024. o ponovnom uvođenju zaštitnih mjera u vezi s uvozom riže vrste Indica podrijetlom iz Kambodže i

Mjanmara/Burme, http://data.europa.eu/eli/reg_impl/2024/842/oj.

¹⁵ Provedbena uredba Komisije (EU) 2025/1206 od 19. lipnja 2025. o suspenziji carinskih povlastica OSP+ u pogledu uvoza etanola podrijetlom iz

Pakistana, http://data.europa.eu/eli/reg_impl/2025/1206/oj.

¹⁶ https://policy.trade.ec.europa.eu/news/commission-proposes-new-eu-generalised-scheme-preferences-promote-sustainable-development-low-income-2021-09-22_en?prefLang=hr&etrans=hr.

¹⁷ Uredba (EU) 2023/2663 Europskog parlamenta i Vijeća od 22. studenoga 2023. o izmjeni Uredbe (EU) br. 978/2012 o primjeni sustava općih carinskih povlastica,

<http://data.europa.eu/eli/reg/2023/2663/oj>.

¹⁸ Uredba (EU) 2026/1395 Europskog parlamenta i Vijeća od 17. lipnja 2026. o primjeni općeg sustava carinskih povlastica i stavljanju izvan snage Uredbe (EU) br. 978/2012,

ELI: <http://data.europa.eu/eli/reg/2026/1395/oj>.

¹⁹ Riječ je o sljedećih pet novih međunarodnih konvencija i sporazuma: Fakultativni protokol uz Konvenciju o pravima djeteta glede uključivanja djece u oružane sukobe (2000.), Konvencija o pravima osoba s invaliditetom (2007.), Konvencija Međunarodne organizacije rada br. 81 o inspekciji rada (1947.), Konvencija Međunarodne organizacije rada br. 144 o trostranim savjetovanjima (1976.), Pariški sporazum o klimatskim promjenama (2015.) i Konvencija UN-a protiv transnacionalnog organiziranog kriminaliteta (2000.).

²⁰ Protokol iz Kyota uz Okvirnu konvenciju Ujedinjenih naroda o promjeni klime (1998.).

²¹ Izvor svih statističkih podataka: podaci Eurostata o nominalnoj trgovini na temelju najnovijih dostupnih potvrđenih podataka za cijelu godinu od rujna 2025. Statistički podaci o OSP-u obuhvaćaju samo robu uvezenu na tržište EU-a, tj. robu puštenu u slobodni promet u EU-u. Ne obuhvaćaju drugi uvoz u EU, kao što je roba

uvezena za carinski postupak unutarnje proizvodnje ili ponovni uvoz nakon carinskog postupka vanjske proizvodnje. Trgovinski tokovi registrirani kao „povjerljivi” ne pojavljuju se u podacima o korištenju dogovora OSP+ i uobičajenoj trgovini u okviru režima 1., ali se pojavljuju u ukupnim podacima o trgovini (režim 4.), https://ec.europa.eu/eurostat/cache/metadata/en/ext_go_agg_esms.htm#conf1537195068659.

²² Kongo, Cookovi Otoci, Indija, Indonezija, Kenija, Mikronezija, Nigerija, Niue, Sirija, Tadžikistan, Vanuatu.

²³ Bolivija, Cabo Verde, Kirgistan, Mongolija, Pakistan, Filipini, Šri Lanka i Uzbekistan.

²⁴ <https://ec.europa.eu/eurostat/en/web/products-eurostat-news/w/ddn-20240701-1>.

²⁵ Prema Uredbi o OSP-u proizvodi na koje se primjenjuje OSP podijeljeni su u odjeljke. Informacije o tome koje su oznake KN uključene u odjeljke OSP-a nalaze se u Prilogu V. Uredbi br. 978/2012. [EUR-Lex – 02012R0978-20250101 – HR – EUR-Lex](#).

²⁶ Osim toga, EU primjenjuje carine od 0 % u mnogim područjima, bez obzira na povlastice u okviru OSP-a. To se, dakako, primjenjuje i na uvoz iz zemalja korisnica OSP-a, čime im se omogućuje da iskoriste tretman prema načelu najpovoljnije države u skladu s pravilima WTO-a, zbog čega je njihov ukupni bescarinski uvoz u EU, a time i ušteda na carinama, još veći.

²⁷ Pad stope iskorištenosti od 2022. do 2023. bio je najveći u sektorima sirovih i štavljenih koža (S-08a), s 98,8 % na 65,9 %, pluta, slame i pletarskih materijala (S-09b), s 86,3 % na 62,2 %, i tekstila (S-11a), s 97,1 % na 83,3 %. Sva ta tri sektora sljedeće su godine (2024.) povećala iskorištenost.

²⁸ Montrealski protokol o tvarima koje oštećuju ozonski omotač.

²⁹ Konvencija UN-a protiv mučenja i drugih oblika okrutnog, neljudskog ili ponižavajućeg postupanja ili kažnjavanja.

³⁰ Stockholmska konvencija o postojanim organskim onečišćujućim tvarima.

³¹ Konvencija o međunarodnoj trgovini ugroženim vrstama divljih životinja i biljaka (CITES).

³² Kartagenski protokol o biološkoj sigurnosti uz Konvenciju o biološkoj raznolikosti.

³³ Podaci za 2019. uključeni su kao referentna polazna vrijednost prije pandemije bolesti COVID-19.

³⁴ Proširena kumulacija 2023. odobrena je između Kambodže i Vijetnama za bicikle: Odluka Komisije (EU) 2023/1810 od 19. rujna 2023. o zahtjevu za proširenu kumulaciju između Kambodže i Vijetnama, u skladu s člankom 56. stavkom 1. Delegirane uredbe (EU) 2015/2446, u pogledu pravila o podrijetlu koja se primjenjuju za potrebe sustava općih carinskih povlastica na temelju Delegiranje uredbe (EU) 2015/2446 za određene materijale ili dijelove koji se upotrebljavaju u proizvodnji bicikala, <http://data.europa.eu/eli/dec/2023/1810/oj>. Povlastice Kambodže u okviru dogovora EBA djelomično su opozvane Delegiranom uredbom Komisije (EU) 2020/550 od 12. veljače 2020.

³⁵ U veljači 2026. vlada Bangladeša službeno je zatražila od UN-a trogodišnju odgodu prestanka važenja statusa najmanje razvijene zemlje.

³⁶ Gospodarsko i socijalno vijeće Ujedinjenih naroda.

³⁷ Sveti Toma i Prinsipe više nije najmanje razvijena zemlja, ali će i dalje imati pravo na povlastice u okviru dogovora EBA dok ne napusti taj dogovor 1. siječnja 2029.

³⁸ Povlastice odobrene Keniji na temelju Uredbe o OSP-u ne utječu na povlastice za pristup tržištu na temelju drugih instrumenata, kao što je takozvana Uredba o pristupu tržištu (MAR), to jest Uredba (EU) 2016/1076 Europskog parlamenta i Vijeća od 8. lipnja 2016. o primjeni aranžmana za proizvode podrijetlom iz određenih država koje pripadaju Skupini afričkih, karipskih i pacifičkih država (AKP) predviđenih u sporazumima o uspostavi ili koji vode uspostavi sporazumâ o gospodarskom partnerstvu, SL L 185, 8.7.2016., str. 1. To je posebno relevantno za rezano cvijeće.

³⁹ Eurostatova baza podataka Comext.

⁴⁰ <https://docs.wto.org/dol2fe/Pages/SS/directdoc.aspx?filename=q:WT/COMTD/LDCW73.pdf&Open=True>

⁴¹ Konferencija UN-a o trgovini i razvoju.

⁴² UNCTAD, *The Generalized System of Preferences: How much does it matter for developing countries?*, UNCTAD/DITC/TSC/2023/1, 2023., str. vii.

⁴³ Povlastice Kambodže u okviru dogovora EBA djelomično su opozvane Delegiranom uredbom Komisije (EU) 2020/550 od 12. veljače 2020.

⁴⁴ U preambuli 4. Uredbe o OSP-u navodi se da zajednička trgovinska politika EU-a treba biti dosljedna i objedinjavati ciljeve njegove politike u području razvojne suradnje. Uredba (EU) br. 978/2012 od 25. listopada 2012. o primjeni sustava općih carinskih povlastica, <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/HR/TXT/PDF/?uri=CELEX:32012R0978>.

⁴⁵ Pomoć za trgovinu (Aid for Trade) inicijativa je WTO-a i OECD-a iz 2006., koja statistički pripada službenoj razvojnoj pomoći (ODA) i obuhvaća sljedeće glavne kategorije: tehničku pomoć za trgovinsku politiku i propise, infrastrukturu povezanu s trgovinom i izgradnju proizvodnih kapaciteta.

⁴⁶ Posljednja godina za koju su dostupni podaci.

⁴⁷ https://international-partnerships.ec.europa.eu/policies/global-gateway_hr.

⁴⁸ <https://gsphub.eu/>.